

központi témája az emberi test. Az örök és kimeríthetetlen ihletforrás, amelyből a művész eddigi pályája során is sikerrel merített.

Németh Júlia

Örménymagyarok a Sóvidéken (második rész)

Szenkovits Márton és Szálasi Erzsébet ötödik gyermeke József (1881-1907), utód nélkül, 26 évesen, vőlegényként hunyt el. Székelyvarságon volt körjegyző, szép karrier előtt állt... Apjával egy sírban nyugszik Korondon.

Szenkovits Márton és Szálasi Erzsébet hatodik gyermeke Lajos (1884-1937), aki ugyan korondi születésű, de már szovátai kereskedőként ismert személyiség volt 1917-ben, az egykori alsótelep 1902-ben épült vegyeskereskedési üzletének tulajdonosaként, amelyet apja vásárolt. Ő volt a Szenkovits-család szovátai ágának megalapítója. Mellékfoglalkozásként erdőkitermeléssel és bányafa, talpfa, szén magyarországi kivitelével foglalkozott. Az általában népes gyermekáldással rendelkező családban is rekorder Lajos, feleségével Filep Annával kötött házasságából (1919. október 6.) kilenc gyermek született, de csak hat érte meg a felnőttkort.

Az elsőszülött Gabriella (1913-1987) volt, aki Parajdon született, élete nagy részében tisztviselőként dolgozott Szovátán, a fürdővállalattól ment nyugdíjba, pénztárosi beosztásból. Férjezetlen volt.

A második Szenkovits Anna Mária, szintén Parajdon született (1917-1997), Szovátára ment férjhez a kereskedelembe, a városi polgári és sportéletben ismert nyáradszeredai származású Deák Sándorhoz. Házasságukból (1937. feb. 6.) született a rövid időt megélt Miklós nevű fiúk (1937-1939). A család bérelte az egykori Május 1. vegyeskereskedést, később szatócsboltta alakított kereskedelmi egységet, amelynek helyére a mai „Turist” vendéglő épült. A mellette levő épületben saját textilüzletüket működtették. A közismerten Nusi néni nevezett csaplárosnő az egykoron a család által birtokolt „Szenkovits” néven ismert vendéglőből ment nyugdíjba.

A harmadik gyermek, az 1916-ban született Magdolna ugyanabban az évben el is hunyt.

A negyedik, aki a felnőttkort megérő testvérek között a harmadik volt, szintén Magdolna (1918-1997). Kereskedelembe foglalkozott. A meneküléskor, 1944-ben Mohácson maradt. Férje, Gaál Lajos tanító, házasságukból (1936) született Magdolna nevű lányuk (1939), akinek három fia van, név szerint Lajos, akinek két gyermeke van, Győző, szintén két utóddal, míg Ottó nőtlen.

Az ötödik gyermek a Szovátán, a vendéglátóiparban közismert Szenkovits József (1920-1969). A család nevét viselő, de a szövetkezet által bérelt Szenkovits vendéglő vezetője volt. A köztudatban, főleg az idősebb generáció által Szenka néven ismert szórakozóhely évtizedekig cigányzenével szórakoztatta vendégeit, ma főleg a fiatalok körében népszerű az itt működő Country Pub. Felesége, Ábrám Jolán szintén a vendéglőben dolgozott, korai haláláig. Házasságukból (1952) két leány született, Margit (1952) és Anna (1954). Margitnak egy fia van, Jeremiás József (1981), autószerelő-gépkocsivezető, Anna férje Szlovenszki Gábor, Nagybanján laknak, két gyermekük Anna (1983) és Gábor (1990).

A hatodik-hetedik gyermek az ikerpár Margit és Lajos voltak, akik 1922-ben születtek és 1927-ben, illetve 1929-ben hunytak el.

Sorrendben a nyolcadik gyermek a két nevet viselő Szenkovits Ilona-Olga (1925), a család hagyományos foglalkozását nem folytató tanítónő. Férje, Fazakas Lajos matematikatanár. Nyugdíjba vonulásuk előtt Marosvásárhelyen és környékén tanítottak. Egy fiúk született, Fazakas Lajos (1950), parajdi fogorvos. Felesége, dr. Derzsi Emese (1954) belgyógyász szakorvos, a Parajdra járó asztmás betegek közismert kezelője, gyógyítója. Két gyermekük Fazakas Nimród

(1980) fogorvostanhallgató és Fazakas Zsuzsanna (1982), egyetemi hallgató, külkereskedelem szakon.

A kilencedik és egyben utolsó gyermek Szenkovits Jenő (1928). Szovátán született, népszerű kereskedőként vonult nyugdíjba 1989-ben, a Fogyasztási Szövetkezet készruha-részlegének vezetője és hosszú éveken át elárúsítója volt. 1954-ben feleségül vette Antal Erzsébet (1936) könyvelő-technikust. Mindketten hosszú éveken át egy vállalatnál dolgoztak. Két gyermekük született: Jenő (1955-1958) és Ferenc (1959), a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem matematika-asztronómia tanszékének tanára és helyettes dékánja. 1989-ben doktorált csillagászatból. Felesége a szovátai születésű Trifoi Mariánna, vegyész mérnök, a kolozsvári gyógyszerárugyár líceumában és technikumában tanárnő. Két gyermekük Annamária (1989) és Ferenc (1991), mindketten a kolozsvári Báthory Gimnázium tanulói.

Szenkovits Márton és Szálasi Erzsébet hetedik gyermeke Szenkovits Antal (1889-1960). Korondon született, foglalkozása hagyományosan kereskedő. Végigharcolta az első világháborút. *Az Erdélyi ezredek a világháborúban 1914-1918* című, vitéz Deseő Lajos ny. tábornok a saját szerkesztésében megjelent könyv 66. oldalán ezt írja a tizedes rangig jutó, ötször kitüntetett Szenkovits Antalról: „A világháború kitörésekor vonult be a 82. gy. (gyalog) e. (ezred)-hez Székelyudvarhelyre. Tábori ezredével az orosz frontra ment, 1916-ig küzdött Oroszországban és részt vett ezredének minden ütközetében. Azután az oláh harctérre vezényelték. 1917-ben megsebesült. 1918 februárjától tábori csendőrszolgálatot teljesített Szerbiában. 1919-ben részt vett a székely felkelésben. Az 02, 03 háromszori és a K.cs.K. tulajdonosa. Őse volt Kiss Ernő tábornok, aradi vértanú.”. Azt már idéztem, hogy „testvérbátyja Márton a szerbiai fronton hősi halált halt”. Antal, hazatérte után kereskedőként élt Korondon, 1947. augusztus 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén nyitott ki utoljára. Üzletét 1948-ban államosították. Kulák volta miatt 1952. júliusától 1957-ig kilakoltatása miatt albérletben élt Korondon. Sok megpróbáltatás és politikai üldözés után 1960. június 12-én, 71 éves korában, Szentháromság napján halt meg.

Szenkovits Antal és felesége, Nyegre Juliánna Olga (1901. február 16. -1977. június 14.) népes utódtáborot hagyott maga mögött, négy fiúk és egy lányuk született, mindenikük Korondon.

Legnagyobb fiúk, Antal (1921-1947) fiatal korában Korondon apja mellett volt inas saját üzletükben a háborúba történő bevonulásáig. Végigharcolta a második világháborút, orosz fogságba esett. A szerencse azonban nem pártolt el tőle, mert csak a határszélig, pontosabban Jászvásárig vitték, ahol a Szovjetunióba szállított javakat rakták át az orosz mintára épült, széles keréktávú tehervagonokba. Szerencséjére nem volt alkalma megismerni a szovjetunióbeli foglyok embertelen életét. Aránylag rövid idő múlva, 1946 őszén szabadult. Néhány hónapig kereskedő volt 1947. január 1-én tragikus körülmények között bekövetkezett haláláig. Nőtlen volt.

Második gyermekük, Ferenc, 1922-ben született, csecsemő korában hunyt el.

A család harmadik gyermeke, az egyetlen lány, Mária Magdolna 1926 július 22-én született. Tisztviselőként dolgozott Parajdon, Erdőszentgyörgyön, Szovátán, majd Székelyudvarhelyen. Nyugdíjasként most is itt él.

Születési sorrendben a negyedik gyermek Szenkovits László (1929). Székelyudvarhelyen érettségizett, de kulák származása miatt nem tudta folytatni tanulmányait. Tanár szeretett volna lenni. Versenyvizsgával Parajdra került, ahol az 1949-1950-es tanévben matematikát tanított, majd a következő tanévben Siklódra helyezték. Hiába végzett eredményes munkát, 1952. szeptember 1-vel származása miatt felbontották munkaszerződését. Szovátára, a fürdővállalathoz került tisztviselőként. 1953 januárjában munkaszolgálatra vitték Szászváros mellé, onnan Bukarestbe került, ahol kaszárnyaépítő munkatelepen dolgozott leszereléséig, 1956-ig. Hazatérte után a szovátai ILEFOR bútorüzemhez került szállítási osztályvezetőnek. 1962-ben a szovátai Közüzemek főkönyvelője lett, 1990 január 1-én bekövetkezett nyugdíjazásáig. Péter Mártával

kötött házasságából (1952) egy fiúk és lányuk született: Szenkovits Antal László (1956) és Mária Enikő (1957). A Sepsiszentgyörgyön élő mérnök fiúnak két lánya van, Anikó (1984) és Ágnes (1989), mindketten tanulók, míg a Szovátán lakó laboráns foglalkozású lányuknak van egy leánya, Vass Ildikó (1983) egyetemi hallgató és egy fia, Vass László István (1988) tanuló.

Szenkovits Antal és Nyegre Juliánna Olga ötödik gyermeke Zoltán (1933-1991) volt, aki először a család tulajdonában levő föld megműveléséből élt Korondon, majd ugyanitt volt MTSZ-tag. 1963-ban Szovátára költözött, a víztelepen munkásként dolgozott 1991-ben bekövetkezett haláláig. Nőtlen volt.

Szenkovits Márton és Szálasi Erzsébet utolsó, nyolcadik gyermeke Anna (1891-1977). Élete három településhez kötődik. A boldog gyermek- és ifjúkor a szülőfalu Korondhoz, a családalapítás, az anyai boldogság, valamint a házaselet öröme Székelyudvarhelyhez köti, majd férje elvesztése után újbóli korondi kitérő után leánya elköltözése végleg Marosvásárhelyhez társítja. Férje Darvai Albert kereskedő. Korondra való visszatérése után a piactéren nyitott kocsmát. Három gyermeke volt, Ibolya, Magdolna és Albert. A kocsmát eladása után lányaival Marosvásárhelyre költöztek. Ibolya tisztviselőként dolgozott, férjezetlen volt. Magdolna Brassóba ment férjhez, ott van eltemetve. Házasságából egyetlen leány született, Lívia, aki jelenleg Magyarországon él. Egyetlen fia, Albert édesanyja mellett dolgozott, korai haláláig. Az ő fia, akit szintén Albertnek hívtak, Székelyudvarhelyre nősült, házasságából egy leány született, akinek jelenleg Székelyudvarhelyen kalapszalonya van.

Megállapíthatjuk, hogy a foglalkozás megválasztásában, a pályaválasztásban a tanítónak nem kellett útmutatást, tanácsot adnia a Szenkovits-nemzetségbeliek számára. Akárcsak a római birodalomban, az utódok az elődök nyomdokaiba léptek, legtöbben a kereskedő szakmát választották.

A Szovátára letelepedett örménymagyar közösség névsora nem zárul le a Szenkovits-családdal. Időközben a közösség még gyarapodott a Dicsőszentmártonból, Fogarasról, Szamosújvárról, Gyergyószentmiklósról és a Csíkszépvízhez tartozó Borzsováról ideköltözött lakosokkal. Ha táboruk nem is népes, mégis gyarapítják a város lakosságát.

Régi örménymagyar származásúnak tekinthető a sóvidéki sóbányájáról, majd gyufagyáráról s ma már nagy turisztikai vonzásáról és gyógykezeléséről is híressé vált Parajdon a Szálasi család. A már említett Szenkovits Mártonné, Szálasi Erzsébet pályafutását a fentiekben ismertettük, testvérei Szálasi Péter és Szálasi Milli voltak, mindhárman Szálasi János és Verzár Anna gyermekei.

A ma Szovátán élő örménymagyar származású két Angi családot azért származtathatjuk e vidékről eredendőnek, mert anyai ágon a Szálasi család közvetlen leszármazottai. Szálasi Péter a korondi és szovátai Szenkovitsokkal is rokon volt. A parajdi Kenyeres Gizellát (1884-1972) vette feleségül. A Szálasi család nevével a Korondon 1942 április 27-én kiadott Kivonat a házassultak anyakönyvéből című 263/1942 április 27-én, az 1939 IV.1. bejegyzés alapján kiállított okmányban találkozunk, amelyből kitűnik, hogy Szenkovits Mártonné Szálasi Erzsébet Szálasi János és Verzár Anna leánya. Szálasi Péterné Kenyeres Gizella férje elvesztése után özvegyen még hosszabb időt élt Parajdon, ahol a jelenleg Szovátán élő Angi fiúk nagyanyjuknál sokszor töltötték nyári vakációjukat.

Fekete Árpád, Szováta
(folytatjuk)

Az erzsébetvárosi Örmény szertartású Római Katolikus Plébániatemplom egyháztanácsának Historia Domus című, minden fontos döntést tartalmazó könyvében a lapok közé betéve szerepel

egy régi írású papír. Szövege:

Az életbölcesség az, hogy minden napot utolsónak nézünk.

Ősz, egészen Mártonig...

azaz: Mindszent hónapjának második fele és Szent András havának eleje

Ha a 10. vagy 12. századot nézzük, ritkán történt valami október végén, november elején. Persze, ez csalóka, mert amint egyre közelebb kerülünk időben, szaporodnak a feljegyzések, dokumentumok, és egyre gazdagabb az őszi hónapok naptára. Lássuk tehát Mindszent hava második felét és november, vagyis Szent András hava első felét.

Rögtön október 18-án Lukács evangélista napja. Lukács keresztnévként különösen kedvelt az erdélyi örménymagyarok s a hazai bunyevácok között; családnévként is számos alakban előfordul: Luka, Lukács, Lukácsfi, Lukácsi, Lukucz (Szongott Kristóf szerint).

De említsük a régmúltat. Jó kilenc évszázada, 1095 november 26-án hirdette meg II. Orbán pápa az I. keresztes hadjáratot, amelynek következtében egy évvel később, 1096 októberében-novemberében haladt át Magyarországon a szentföld felé a legendás hírű Boullion Gottfried serege. A lovag-vezért az ugyancsak hírneves Kálmán király, a Könyves fogadta s kísérte végig, amíg a had békésen átvonult Magyarországon.

A keresztes háborúkról szinte több a legenda, mint a valóság. Kétségtelen, hogy az erőltetve odaálmodott cél, „Krisztus urunk földi életének helyszínét megszabadítani a pogányságtól” - több gazdasági céllal találkozott. Legfontosabb talán az Indiához s általában a Keletre vezető kereskedelmi út ellenőrzése. Kétségtelen az is, hogy a keresztesháborúk gazdasági és szellemi pezsgést keltettek a középkor során kissé önmagába fülledt Európában. „Befülledt” gondolkodás alatt érthetjük például azt is, hogy az első keresztesháborút gyermekekkel kívánták megnyerni. Nem félreírás! A kor valóságot mellőző, vallásosan egzaltált szelleme szülte ezt a gondolati bukfcencet: ha a pogányok látják, amint a szentföldre bevonulnak a gyerekek, mint Jézus katonái, akkor inukba száll a bátorság... Valójában már az odavezető úton elpusztult a kiskorú sereg jó része. (Egyébként érdekes megközelítésű regényt írt erről a lengyel Jerzy Andrzejewski - aki a Hamu és gyémánt írója is - *Jó hegyeken szökellve* címen, amely magyarul is megjelent.) Végülis a keresztes háborúk során a középkori európai gondolkodás találkozott az arab világ gondolkodásával és... konyhájával.

Tessék elképzelni, amint a keresztes lovag több év után végre hazaért saját várába, ám a lakománál az áhított hazai éték ehetetlen, ízetlen volt. A 8-11-ik századi Nyugat-Európa ugyanis a són kívül alig ismert s használt fűszert, a lovag pedig a Közel-Keleten hozzászokott a borshoz, mustárhoz s egyéb fűszerszámokhoz.

(Az „arábiai fűszerek” forradalmi fogalommá vált, bizonyítja Shakespeare, aki több száz évvel a keresztes háborúk után, 1606-ban írt Macbethjében híres mondatot ad a képzeletbeli vérfolttól szabadulni akaró gyilkos, Lady Macbeth szájába: „Arábia minden fűszere nem édesíti meg már ezt a kis kezét.”)

De lássunk újabb s fontosabb októberi dátumokat.

Október a magyarság számára elsősorban két dátumot jelent. 6-át, Aradot és 23-át, Budapestet.

Tudjuk, hogy 6-ához legújabb keletű fájdalmak is tartoznak. Erről külön, lapunk más helyén beszélünk.

Tudjuk: október 23-a után ott komorul az iszonyatos november 4-e. Ugyanúgy vagyunk ezzel,